



Dr. Štefan Benko:

## **Státne občianstvo r. k. biskupov (prelátov) v býv. Uhorsku.**

**Právne následky ztraty čs. státneho občianstva r. k. biskupa  
čo do výkonu jeho práv v Republike Čs.**

### I.

K objasneniu tejto otázky musí sa v prvom rade presne a jasne zistiť, či jestvuje právna norma uhorská, ktorá by bola určila uhorské státne občianstvo jako zákonnú podmienku k dosadeniu a zastávaniu funkcie:

1. rímsko-katolíckych duchovných vôbec,
2. rímsko-katolíckych biskupov zvlášť?

Toto kategorizovanie v širšom a užšom slova smysle je potrebné preto, ponevác existuje generálna právna norma uhorská (dosiaľ platná), vzťahujúca sa s hľadiska státneho občianstva na duchovného správca ktorejkoľvek v budúcnosti uznať sa majúcej cirkve; a máme potom vo verejnom práve uhorskom nespočetné špeciálne zákony, ktoré sa zabývajú štátnou príslušnosťou rímsko-katolíckych biskupov.

Čo sa týče kategorie pod bodom 1.:

§ 13. z. čl. XLIII. 1895 hovorí, že duchovný správca jakejkoľvek uznať sa majúcej náboženskej obce môže byť jedine štátny občian uhorský. Táto právna norma je ešte vypuklejšie obsažená v uhorských predpisoch, vzťahujúcich sa na iné uhorské náboženstvá (§ 65 ústavy uh. evanj.; § 3 XLIII židovských náboženských obcí atď.).

Z všeobecného znenia § 13 zák. čl. XLIII. 1895 by logicky nasledovalo, že aj pre dosadenie a zastávanie funkcie r. k. duchovného — teda cirkve nielen uznanej, ale dávno recipovanej — potrebné by bolo státne občianstvo uhorské, nehľadiac ani k tomu, že v smysle z. čl. I. 1883 XXII. 1886 k obstarávaniu verejnej služby, alebo verejnej funkcie je predpísané státne občianstvo uhorské. (Ovšem tie posledné funkcie sú samozrejme civilné úrady a funkcie, pod ktoré funkcie duchovného nemôže sa pojať.)

Ovšem tejto logickej konsekvencii § 13. z. čl. XLIII/1895 odporujú § 6 z. čl. XIV. 1898 a § 3 z. čl. XIII/1909 (kongrua), dľa ktorých kongrua sa môže udeliť jedine duchovným, príslušníkom uhorského štátu, z čoho je zrejmé, že štátne občanstvo uhorské nebolo u r. k. duchovných požadované jako zákonná absolútna podmienka, ale bolo len podmienkou relatívnu, totiž podmienkou istej materielnej výhody.

Čo sa týka kategórie 2., totiž kategórie rímsko-katolíckych biskupov v Uhorsku, pozná uhorské verejné právo, čo do štátnej príslušnosti r. k. biskupa, od najstarších dôb, až do 1885 početne jasné a presné predpisy.

V bývalom Uhorsku patrilo menovacie právo tejto kategórie r. k. duchovných (vyšší a nižší preláti) býv. uhorskému kráľovi na základe jeho najvyššieho patronátneho práva. Menovanie toto bolo samozrejme vykonané v dohode so Sv. Stolicou a cestou ústavných orgánov uhorského štátu.

Toto menovacie právo uhorského kráľa vyjadrené bolo emi-  
nenter udelením beneficia (donatio). A tu sluší zdôrazňovať predpisy uh. verejného práva, ktoré výslovne viažu uhorského kráľa, že cirkevné beneficium mohlo byť udelené len príslušníkom uhorského štátu. Tieto predpisy sú: 1439 V., 1458 VII., 1495 XXX., XXXII., 1504. X., 1526. XXI., 1569. XXXVÍ., 1741. XVI.

Ďalej dľa z. čl. VII. 1895 členmi vyššej snemovne uhorskej sú na základe ich úradu, alebo hodnosti medzi iným aj r. k. biskupovia. Dľa § 10 toho z. čl. ale podmienka toho členstva je štátne občanstvo uhorské.

Uvažujúc o týchto pozitívnych uhorských právnych normách, je nesporné, že síce není právnej normy uhorskej, ktorá by stavala št. občanstvo jako zákonnú podmienku k dosadeniu a zastávaniu r. k. biskupského stolca:

ovšem vzhľadom na to, že dľa uhorského verejného práva úrad a funkcia r. k. biskupa má sa posudzovať z troch hľadísk, totiž že je to:

1. duševná právomoc (ordo),
2. cirkevná vrchnosť,
3. beneficium (jus materiale)

a že tieto tri složky — od seba neodlučiteľné — tvoria vlastne funkciu biskupa: je na prvý pohľad patrné, že dľa horeuvedených uhorských predpisov nemohol byť — aspoň čo do biskupského beneficia — dosadený na stolec r. k. biskupa v Uhorsku, — kto ne-

bol príslušníkom uhorského štátu, respective posito — sed non concessio — nemohol byť plne účastným práv, tejto hodnosti príslúchajúcich (beneficium, členstvo vyššej snemovne).

## II.

Mohla by byť nadhodená otázka, jako sa utvorí pomer r. k. biskupa (iného cirkevného hodnostára) k čiastke jeho bývalej diecézy, — oddelenej štátnym prevratom od jeho sídla, — keďže týmto biskup prestal byť príslušníkom nového štátu.

Mám tu na mysli menovite pomer ostrihomského arcibiskupa k čiastke jeho diecézy, ležiacej dnes na Slovensku, a to s hľadiska jednak cirkevného práva, jednak dľa predpisov uhorských a predpisov čs. Republiky.

Bolo už povedané, že právny pomer uhorských r. k. biskupov má sa posudzovať s troch hľadísk, a síce s hľadiska

1. duševnej právomoci (ordo, jus spirituale),
2. cirkevného úradu (vrchnosti),
3. majetkového (beneficiálneho) práva.

Ad 1.

Duševná právomoc (ordo, jus spirituale) r. k. biskupa má svoj pôvod a prameň čisto v cirkevneprávnom pomere medzi pápežom a biskupom. Táto právomoc nemôže sa posudzovať a meniť dľa svetských zákonov, táto nezná štátnych hraníc.

Ad 2.

Cirkevný úrad (vrchnosť) uh. r. k. biskupa už má dve složky, a síce jednak cirkevnú, jednak svetskú. Dľa ústavy r. k. cirkve úrad biskupa je síce jus (potestas) spirituale, ale dľa uhorského verejného práva je tento úrad súčasne aj svetský tým, že je udelený uhorským kráľom, a že môže byť vykonaný v istých vzťahoch dľa zákonov laických.

Následkom toho neni treba dokazovať, že jakonáhle r. k. biskup prestane byť príslušníkom onoho štátu, ktorému pripadla jedna čiastka jeho diecézy: výkon jeho úradu (vrchnosti) v novom štáte musí byť usporiadaný dľa suverenných predpisov nového štátu. Z čís. 11/1918, § 64. z. č. 121/1921 Sb. z. a n., ovšem v dohode s Vatikánom (sriadenie apošt. administratúry).

Ad 3.

Posúdenie materiálnych práv a nárokov r. k. biskupa, — jehož beneficium sa nachádza v novom štáte, kde on prestal byť štátnym príslušníkom, — je komplikovanejší problém.

Tu sú smerodajné jednak predpisy cirkevné, jednak medzinárodné, ďalej uhorské a československé.

Musí sa ale už predom priklinať, že ztratom štátneho občianstva československého nemôžu zaniknúť benefiálne práva a nároky r. k. biskupa na statky ležiace v čs. republike ani dľa medzinárodných ani dľa uhorských, ani dľa čs. zákonov, a síce z týchto dôvodov:

Netreba dokazovať, že bolo-li udelené svojho času r. k. biskupovi beneficium (užitba materiálna) kompetentným orgánom, v tomto prípade uhorským kráľom: toto právo mohlo by ohľadom statkov ležiacich na území nového štátu zaniknúť len vtedy, keď by či už medzinárodné úmluvy, alebo jednostranné predpisy nového štátu takéto opatrenia výslovne boly učinily.

A takýchto opatrení, — ani medzinárodných, ani čs., — není.

Trianonská smluva obsahuje ustanovenia len čo do majetku štátneho a komunálneho (čl. 191), ďalej statkov, práv a zájmov súkromých osôb a spoločností maďarskej príslušnosti (čl. 232, 250). Je zrejmé, že tieto medzinárodné ustanovenia nemôžu sa aplikovať na statky biskupské.

Čs. zákon č. 11/1918 čl. 2. síce hovorí, že staré predpisy uhorského statku zostávajú v platnosti. Ovšem obdobného prípadu (precedentu) v bývalom Uhorsku, a na ne sa vzťahujúcej právnej normy, obsahujúcej právne konsekvencie ztraty štátnej príslušnosti r. k. biskupa na jeho bývalé beneficium: není. V dejinách býv. Uhorska stretáme sa len jedenkrát s faktom, ktorý vyvolal v analogickom prípade stanovisko Vatikánu. Totiž v roku 1572 — pri korunovaní kráľa Rudolfa — a v nasledujúcich rokoch tureckej okupácie zaujal Vatikán stanovisko, že uhorský kráľ nemohol konať svoje menovacie právo a udeliť biskupské benefícia, ležiace na teritoriu, na ktorom jeho suverenita prestala.

Taktiež čs. z. č. 64/1918 (§ 2.), dľa ktorého cirkevní hodnostári bývalého uhorského štátu ponechajú sa vo svojich úradoch, složia-li slub vernosti Čs. Republike: sa zrejme nehodí na predmetný prípad, ponevác sídlo a úrad ostrihomského arcibiskupa nenachádza sa na území Čs. Republiky.

Ale ani § 64. ústavného zákona čís. 121/1921 nedá dodatočnej právnej opory, aby bol jednostranne vyrieknutý zánik práv a nárokov r. k. biskupa — dnes uhorského štátneho občana — na benefícia ležiace dnes v Čs. Republike.

Tento § hovorí o prenose výkonnej moci na čs. vládu, — teda povedzme o prenose menovacieho práva uhorskej vlády na vládu čs., — z čoho ovšem ešte nenasleduje aj právo čs. vlády

vyrieknuť zrušenie majetkových práv a nárokov r. k. biskupa.

Je tu len jedna schodná cesta, totiž medzinárodná dohoda s Vatikánom, resp. s kompetentnými maďarskými kruhmi.

Podklad jednaní mohol by byť po prípade čl. 256 Trianonskej zmluvy, dľa ktorého rozdelenie statkov, prislúchajúcich verejným korporáciám a iným morálnym sborom, ichž funkcia sa vzťahovala na obe rozdelené teritoria: má sa previesť zvláštnou dohodou.

Dr. Jaroslav Horák:

## K otázke nároku zaměstnanců na náhradu ušlých platů počas vojenského cvičení.

(§ 1154 b) obč. z., resp. § 6. odst. 1. z. ze dne 13. VII. 1922 č. 244 Sb. z. a n. a § 3. z. ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n.)

Zákonem zo dňa 13. júla 1922 č. 244 Sb. z. a n., ktorým sa všeobecne upravujú právne pomery medzi zamestnávateľmi a zamestnancami na Slovensku a v Podkarpatskej Rusi,<sup>1)</sup> § 6. odst. 1. ustanoveno: »Zamestnancovi prislúcha po uplynutí dvojtýždňovej služby nárok na mzdu najvyšš týtždennú aj vtedy, keď z dôležitej príčiny, týkajúcej sa jeho osoby, nemohol konať službu, nakoľko to sám nezavinil úmyselne, alebo hrubou nebalosťou.«

Na základe tohoto všeobecného zákona domáhajú sa na Slovensku báňšti dĕlníci v prípade povolání k vojenskému cvičení, náhrady mzdy týtždennú. Zaměstnávateľé neuznávajú tento nárok, odvolávajúce sa na ustanovení zák. ze dne 31. III. 1925 č. 61 Sb. z. a n. o zachování pracovních (služebních) poměrů po dobu cvičení ve zbrani (cvičení služebních) § 3., jenž zní: »Za dobu, po kterou zaměstnanec pro cvičení ve zbrani (cvičení služebních) nemůže svých pracovních povinností vykonávat, nepřislúší jemu plat, počítajíc v to i jiné vedlejší požitky a požitky naturální, vyjímajíc naturální byt, není-li stanoveno jinak smlouvou nebo právními předpisy zvláštních zákonů. (Zákon ze dne 16. ledna 1910, č. 20 ř. z., zákon ze dne 13. ledna 1914 č. 9. ř. z., zákon ze dne 31. ledna 1922 č. 34 Sb. z. a n.)<sup>2)</sup>

V zemích historických z téže příčiny byla tato otázka již rozhodnuta nejvyšší kompetentní instancí, vrchním baňským soudem rozhodčím v Praze dne 10. VI. 1925 Hrs. 73/l-925, ovšem vzhledem na obč. z. § 1154. b) ve znění, jakého se dostalo tomuto § zákonem ze dne 1. dubna 1921 č. 155 Sb. z. a n., kterým se mění ustanovení § 1154 b) obč. z. Rozhodnutí toto zamítlo požadavek dĕlníků povolanych k čtyřnedělnímu cvičení ve zbrani na odplatu z titulu § 1154. b) obč. z.

Důvody: Žalobce byl počas svého povolání k vojsku u vojska zapaťřen a jeho rodina požívala vyživovací příspěvek, tak že pro tuto dobu nemá nároku na mzdu. — Ustanovení odst. 4. § 1154. b) obč. z. nedá se tu použít, protože se nejedná o propuštění žalobce z práce.

Poznamenatí sluší k tomuto rozhodnutí, že v konkrétním případě žalobce vlastně nepožadoval mzdu za týden v smyslu odst. 1. § 1154. b), nýbrž náhradu za ztrátu způsobenou mu cestou k místu povolání a zpět

<sup>1)</sup> Zákon je vyhlášený ve slovenském textu jako původním (ze dne 20. prosince 1921 č. 500 Sb. z. a n., kterým se mění částečně § 3. ze dne 13. III. 1919 č. 139 Sb. z. a n., jímž se upravuje vyhlásování zákonů a nařízení.

<sup>2)</sup> Jazyk tohoto zákonného ustanovení nesnese kritiky.